

رویکرد تنگنالی به دینداری

www.ketab.ir

باقر مهدی پور قادیکلایی

سرشناسه: مهدی پور قادیکلایی، باقر، ۱۳۶۳ -

عنوان و نام پدیدآور: رویکرد تکاملی به دینداری / باقر مهدی پور قادیکلایی؛

مشخصات نشر: قم: میراث ماندگار، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۴۷ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۹۹۵-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اسلام --- دین --- دینداری

رده بندی کنگره: BP ۴/۱۶۴

رده بندی دیویی: ۳۱۲.۲۹

شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۹۹۵-۳

نام کتاب: رویکرد تکاملی به دینداری

مؤلف: باقر مهدی پور قادیکلایی

ناشر: میراث ماندگار

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۱

تیراژ: ۱۰۰ جلد

چاپخانه: مبین

قیمت: ۷۵,۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۹۹۵-۳

مرکز پخش:

قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۱۸

انتشارات میراث ماندگار: ۳۷۸۴۲۳۹۸-۰۲۵

چکیده

این نوشتار با هدف بررسی نظریه‌های تکاملی انسان و رویکردهای دینی، برای یافتن پاسخی برای این سوال که رویکرد تکاملی به دینداری چگونه است؟ سعی دارد به روش توصیفی کتابخانه‌ای - توصیفی و با تکیه بر نظریه‌ی مراحل رشد ایمان از نظر فاولر به این نتایج برسد که انسان موجودی دارای رشد و تکامل هست و در هر دوره از مراحل رشد او ایمان و دینداری و ... نیز با او رشد می‌کند و به مراتب بالاتر می‌رسد و این رشد باعث می‌شود تا انسان به کمال نهایی (قرب الهی) دست یابد. قرب الهی همان هدفی هست که دین (برنامه سعادت انسان‌ها) سعی دارد ما را به آن برساند و مطلوب حاصل نمی‌شود مگر با تلاش برای رشد دینداری.

فهرست

چکیده	۶
مقدمه	۹

فصل اول: ادبیات و مبانی نظری/۱۳

مفهوم شناسی	۱۴
۱. دین	۱۴
تعریف جامع دین	۱۷
۲. دینداری	۱۸
۳. ایمان	۱۹
۴. رویکرد	۲۰
۵. تکامل	۲۱
۶. رشد	۲۲

بخش دوم: نظریه تکامل و دینداری در اسلام/۲۵

نظریه تکامل در قرآن	۲۶
نظریه دین و دینداری در قرآن	۳۶

بخش سوم: مراحل رشد ایمان فولر و منابع آن/ ۴۶

ویژگی‌های ایمان	 ۴۷
مراحل رشد ایمان فولر	 ۵۲
تعریف ایمان در نظریه فولر	 ۵۳
نتایج	 ۶۴
پیشنهادهات	 ۶۵
منابع	 ۶۶

مقدمه

حرکت از لوازم ذاتی جهان هستی است و هیچ گاه جهان هستی از حرکت بهی نخواهد بود و تکامل انسان هیچگاه متوقف نخواهد شد. و رشد و تکامل انسان، از مسائل اساسی و واژگان پرکاربرد دانش‌هایی چون روان‌شناسی و علوم تربیتی است. در دانش روان‌شناسی، رشد به ابعاد جسمی، جنسی، عقلی، اقتصادی، اخلاقی، عاطفی، اعتقادی و دینی و ... تقسیم می‌شود. در کنار مباحث رشد انسان، بحث دین از دیرباز مورد توجه نهادهای فکری گوناگون بوده و هر کدام به گونه‌ای آن را مورد توجه قرار داده و به چالش کشیده‌اند؛ با همه این برخوردها همواره دین و نمودهای آن در همه جوامع، از ابتدایی گرفته تا پیشرفته، به شیوه‌های مختلفی به حیات خود ادامه داده و امکان حذف آن از صحنه زندگی اجتماعی بشر وجود نداشته است. این فراز و فرود دین حاکی از این است که نیاز بشر به دین اصیل و فارغ از قراردادهای اجتماعی و اعتباری است میزان تأثیر دین در انسان، به نوع شناخت و درونی یا بیرونی بودن ایمان بستگی

دارد. مثلاً باور افراد به اینکه خداوند انسان را آزاد آفریده، و او را مسئول رفتار خودش قرار داده است، موجب می‌شود افراد دارای دین درونی بوده، بیشتر اوضاع و احوال خود را کنترل، و با کمال مطلوب هماهنگ کنند. این راهبرد می‌تواند بر واکنش عاطفی - شناختی و رفتاری انسان دین دار در مقابله با فشار روانی تأثیر بگذارد. حال ما سعی داریم در پاسخ به این سوال که رویکردی تکاملی به دینداری چگونه است، و با بیان مفهوم ایمان جواب این سوال را بیابیم.

ایمان، مفهومی است که در تمامی ادیان الهی نقش کلیدی بازی کرده و برای دستیابی انسان به سعادت یک گزینه بسیار مهم است. همانطور که رشد بشر از یک نوع خاص پیروی می‌کند، رشد ایمان نیز مراحل دارد که کاملاً قابل سنجایی بوده و با رشد فرد، تکامل می‌یابد. در دوران معاصر، مسئله ایمان و چگونگی رشد آن مورد توجه روانشناسان، جامعه‌شناسان و فیلسوفان قرار گرفت و در نهایت یکی از مهمترین نظریه‌های رشد معنوی - مذهبی در طول سال‌های اخیر توسط فاولر (Fowler) مطرح شد. با توجه به مسئله مهم دینداری برای انسان‌ها و اهمیت این سیر تکاملی ایمان انسان‌ها این ضرورت برای نگارنده ایجاد شد که با تکیه بر نظریه‌ی مراحل ایمان فاولر به بررسی رویکرد تکاملی به دینداری بپردازد. البته محققان و نویسندگان علوم مختلف به خصوص علم روانشناسی متوباتی را در این

باره نگاشته اند، از جمله: کتاب پیمان‌های الهی با اهل ایمان به قلم آقای محمد محمدیان (۱۳۸۴) و کتاب روانشناسی دین نوشته آقای ویلیام جمیز به ترجمه‌ی آقای مسعود آذربایجانی (۱۳۸۶) و کتاب ایمان گروهی به قلم آقای رضا اکبری (۱۳۸۴) انتشار یافت هر کدام به گونه‌ای در مورد دینداری و سیر تکاملی آن اشاره داشته اند. اما به طور کلی، بدگاه فاولر نسبت به ایمان یک دیدگاه منحصر به فرد است، بنابراین در این مقاله ابتدا به توصیف مفهوم ایمان و دین و تکامل انسان از دیدگاه قرآن و اسلام می‌پردازیم و پس از آن مراحل رشد ایمان که بر مبنای نظریه فاولر مطرح شده، عنوان می‌کنیم. البته با اینکه در رابطه تلاش‌های خوبی انجام گرفته است، ولی به نظر می‌رسد هنوز باز هم کارهای بسیاری را می‌توان در این زمینه انجام داد. در این مجال خواهیم کوشید تا با بررسی کتابخانه‌ای-توصیفی، قدری بیشتر به جایگاه بلند این رابطه و تاثیر آن در دینداری بپردازیم. و با رسیدن به پاسخ این سوال که: رشد تکاملی به دینداری چگونه هست و یا سوالات دیگر مثل اینکه نظر قرآن در مورد این رشد تکاملی چگونه هست یا تعاریف دین و دینداری را از نگاه مسلمانان و عربی‌ها در دین اسلام و ادیان دیگر بررسی شود و به این فرضیه دست یابیم که: دین و دینداری یکی از مسایل مهم زندگی انسان‌ها است جدای از هر اجتماع و مذهبی و باعث آرامش

انسان می‌شود و در هر دوره متناسب با خصوصیات آن دوره به انسان کمک می‌کند که در زندگی هدفمند پیش برود و نه تنها در بعد مذهبی و اعتقادات بلکه اثر ایمان دیگر ابعاد زندگی انسان نیز غیر قابل انکار هست. همچنین ایمان مراحل دارد و یک سیر تکاملی دارد که همگام با رشد جسمی و جنسی و ... ایمان و دینداری نیز در فرد رشد می‌کند با توجه به ذهنیت او ایمان و اعتقاد او تحت تاثیر آن قرار می‌گیرد. و بیشتر این اطلاعات را از نظریه مراحل ایمان فولر به وضوح می‌توان مشاهده کرد.